

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования и науки Республики Бурятия

МО "Курумканский район"

МБОУ "Дыренская СОШ"

РАССМОТРЕНО

на заседании МО

Бадармаева С.Б.

от «30» 08 2023 г.

СОГЛАСОВАНО

Замдиректора по УВР

Вандаев З.Б.

«30» 08 2023 г.

УТВЕРЖДЕНО

[Укажите должность]

[Бадмаева Э.Ж.]

Приказ №6
от «01» 08 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Родной(бурятский) язык»

для обучающихся 7-9 классов

с Алла
2023

Тайлбари бэшэг

Нормативные документы, на основе которых составлена рабочая программа по бурятскому языку для 7-9 классов:

- Закона Российской Федерации от 29.12.2012 №273-ФЗ «Об образовании в Российской Федерации»;

- Закона Республики Бурятия № 240-V от 13.12.2013 г «Об образовании»;

- Закона Республики Бурятия от 10 июня 1992 г. №221-ХП «О языках народов Республики Бурятия» (с изменениями и дополнениями);

- Федерального государственного стандарта основного общего образования (утвержден приказом Министерства образования и науки Российской Федерации от 17 декабря 2010 г. № 1897 «Об утверждении и введении в действие федерального государственного образовательного стандарта основного общего образования» (зарегистрирован в Минюсте России 6 февраля 2015 г., рег. номер 35915);

- приказа Министерства образования и науки Российской Федерации от 29.12.2014 г №1644 «О внесении изменений в приказ Министерства образования и науки Российской Федерации от 17 декабря 2010 г №1897 «Об утверждении федерального государственного стандарта основного общего образования»;

- приказа Министерства образования и науки Российской Федерации от 31.12.2015 № 1577 «О внесении изменений в федеральный государственный образовательный стандарт основного общего образования, утвержденный приказом Министерства образования и науки Российской Федерации от 17 декабря 2010 г. № 1897» (Зарегистрирован в Минюсте России 02.02.2016 № 40937);

- СанПиНа 2.4.2.2821-10 "Санитарно-эпидемиологические требования к условиям и организации обучения в общеобразовательных учреждениях"» (утверждены постановлением Главного государственного санитарного врача Российской Федерации от 29 декабря 2010 г. №189, зарегистрированным в Минюсте России 3 марта 2011 г., рег. номер 19983);

- постановления Главного государственного санитарного врача Российской Федерации от 30.06.2020 г. №16 «Об утверждении санитарно-эпидемических требований к устройству, содержанию и организации работы образовательных организаций и других объектов социальной инфраструктуры для детей и молодежи в условиях распространения новой коронавирусной инфекции (COVID-19)»;

- Примерной основной образовательной программы основного общего образования протокол №1/15 от 08 апреля 2015 г;

- Основной образовательной программы основного общего образования МБОУ «Дыренская средняя общеобразовательная школа»;

- Устава МБОУ «Дыренская средняя общеобразовательная школа», утвержденного постановлением администрации МО «Курумканский район» № 439 от 21.12. 2015 г.

- Учебного плана МБОУ «Дыренская средняя общеобразовательная школа» на 2023-2024 учебный год.

Энэ программа бээллүүлэгдыхын тула иимэ УМК баригдаха гэжэ хараалгадана:

О.Ш.Цыремпилова, Ц.С.Жанчипова Буряад хэлэн 7 класс ном «Бэлиг» 2018,

С.Г.Ошоров, Ж.Ц.Жамбуева Буряад хэлэн Синтаксис 8 класс «Бэлиг» 2018,

В.Д.Патаева, О-Х.Н.Нанзанова Буряад хэлэн Синтаксис 9 класс «Бэлиг» 2018.

Буряад (түрэлхи) хэлэ 5-9-дэхи ангинуудта үзэхэ программа Холбоото Уласай болбосоролой гүрэнэй стандартда (ФГОС), Юрэнхы болбосоролой гол программада үндэхэлжэ, мүнөө үсын хуралсалай эрилтэнүүдые дүүрэн хангаха зорилготойгоор шэнэлэгдэжэ зохёогдонхой.

Тус программа ФГОС-ой, ПООП-ой гол удхыень тайлбарилан, түрэлхи хэлэнэй хэшээлэй хүсөөр ургажа ябаа үетэндэ эрдэм болбосоролой үндэхэ хууриие гүнзэгыгөөр ба бата бэхээр үгэхэ, тэдэниие ажабайдалдаа хэрэглэхэ дадал шадабаритай болгохо, хүгжэлтын юрэнхы үзэл бодолтойгоор хүмүүжүүлхэ уялгатай.

«Буряад хэлэн» гэхэн хуралсалай предметэй ниитэ тодорхойлго

Түрэлхи хэлэн хадаа хурагшадай оршон тойронхи байдалые ойлгоходо, гол үүргэ дүүргэхэхэ гадна, арадайнгаа түүхэ, аман зохёолойнь баялиг, ёһо заншал, соёл болбосорол – эдэ бүгэдэндэ түшэглэн, үхибүүдые хургажа, хүгжөөжэ, хүмүүжүүлжэ, буряад үндэхэ яһатанай гүнзэгы мэдэрэл бүрилдүүлхэ оньһон арга болоно гээшэ. Түрэлхи аман ба бэшэгэй хэлэтэй болоһон, харилсажа шадаха, ажабайдалдаа, ниитын болон ажахын хэрэгтэ түрэлхи хэлээ

хэрэглэжэ һураһан хүн хадаа ухаан бодолоо дээшэлүүлхэ, нийгэмдэ боложо байһан 4 хубилалтануудые бата бэхээр даажа абаха, ажабайдалаа зүбөөр эмхидхэхэ, тийгээдшые түрэл хэлэндэ наринаар хандажа, сэбэрээр сахиха зэргэтэй.

Буряад хэлэнэй программын удха компетенгентностнэ шэглэлдэ (гуримда) үндэһэлжэ бүридхэгдэнхэй. Тэрэнэй ёһоор 5-9-дэхи ангиуудта буряад хэлэ үзэхэдөө, харилсаанай талаар, хэлэ шэнжэлхэ (лингвистическэ), хэлэнэй талаар, үндэһэн соёлой талаар шадабари олгохо, хүгжөөхэ зорилготой.

Харилсаха талаар шадабари: хэлэлгын, тэрэнэй бүхы янзануудайнь (шагналга, уншалга, хэлэлгэ болон бэшэлгэ), аман ба бэшэмэл хэлэлгэ хүгжөөлгэ, харилсаанай элдэб ушар (оршон) болон байдалда хэрэглэхэ гол дадал шадабаринуудтай болгохо.

Лингвистическэ, хэлэнэй талаар шадабари: хэлэн тухай, нийгэмэй хүгжэлтэдэ хэлэнэй үүргэ, буряад хэлэнэй хүгжэлтын шатанууд, литературна болон нютаг хэлэн тухай шухала мэдээ олгохо, хэлэ бэшэгэй эрдэм тухай, буряад хэлэ шэнжэлдэг эрдэмтэд тухай юрэнхы ойлгосотой болгохо, литературна хэлэнэй (орфоэпическэ, лексическэ, грамматическа, бэшэгэй дүримэй) ёһо гурим баримталжа хургаха, үхибүүдэй үгын сан баяжуулха, грамматическа аргуудые хэрэглэжэ хургаха, хэлэнэй үзэгдэл болон баримтануудые шэнжэлжэ, шүүмжэлжэ шадаха болгохо.

Үндэһэн соёлой талаар шадабари: түрэл хэлэн гээшэ арадай соёл болбосорол дамжуулдаг арга гэхэн ойлгосо бүридхүүлхэ, хэлэнэй болон түүхын нягта холбоон тухай, үндэһэн буряад хэлэнэй онсо шэнжэ тухай гүнзэгы мэдэрэлтэйгээр хүмүүжүүлхэ, буряад хэлэлгын ёһо гурим (этикет) хэрэглэжэ, ондоо яһанай хүнүүдтэй харилсаха шадабаритай болгохо.

5-9-дэхи ангиуудта буряад хэлэнэй һалбаринуудые (фонетикэ, лексикэ, грамматика г.м.) заахадаа, хэлэнэй түхэлнүүдэй хэрэглэлгын онсо шэнжэнүүдтэй танилсуулхадаа, буряад литературна хэлэнэй нормонуудта хургахадаа, нэн түрүүн хурагшадай хэлэлгэ хүгжөөлгэдэ анхаралаа хандуулха хэрэгтэй. Юундэб гэхэдэ, мүнөө үедэ буряад хэлэн нилээд орёо байдалда, илангаяа литературна хэлэнэй нормонуудай бэхижэжэ, хүгжэжэ байһан үедэ заагдажа байна. Тиихэдэ хэлэлгын соёлой асуудал шангадхагданхай байха зэргэтэй. Буряад хэлэнэй хэшээлнүүд литературна хэлэнэй нормо баримталха, аман болон бэшэмэл түхэлөөр өөрынгөө һанал бодол зүбөөр болон сүлөөгөөр дамжуулха, буряад ёһо гуримаар харилсажа шадаха хурагшадые хүмүүжүүлхэ, хүгжөөхэ зэргэтэй.

«Буряад хэлэн ба уран зохёол» «Филологи» гэхэн һалбарида ороно. Россиин Федерациин хуралсалай эмхинүүдэй федеральна хуралсалай түсэбөөр, хургуулийн хуралсалай түсэбэй ёһоор 7-8 дахи ангиуудай хурагшадта буряад хэлэнэй хэшээлдэ неделиин 3 саг үгтэнэ, тиихэдэ хуралсалай жэл соо 5-8 ангиуудта 102саг, 9 ангида 2 саг (66 саг) хараалагдана.

Буряад (түрэлхи) хэлэ заалгын зорилгонууд

-Түрэл хэлэн үндэһэн соёлой нэгэ хуби, буряад арадай харилсаха гол— арга гэжэ ойлгуулха; түрэл хэлэеэ үеһөө үедэ дамжуулха хэрэгтэй гэхэн гүнзэгы мэдэрэл хүмүүжүүлхэ;

-Буряад хэлэ ажабайдалдаа, нийтын болон ажахын хэрэгтэ хэрэглэжэ— хургаха, хэлэнэй аргаар харилсаха шадабаритай болгохо; хуралсалда хэрэгтэй юрэнхылэгдэһэн шадабари олгохо (зорилго табиха, ажаябуулгаяа түсэблэхэ, өөрыгөө хэлэлгын талаар хинаха, заһаха, мүлихэ шадабари; толи болон бусад газарһаа (тэрэ тоодо мэдээсэл тараадаг аргуудһаа, сахим юртэмсэһөө) мэдээсэл абаха, хубилгаха; текст шэнжэлхэ г.м.);

-Буряад хэлэнэй системын байгуулгыень, онсо шэнжэнүүдыень, ёһо— гуримуудыень, стилиин онсонуудые мэдэхэ, ойлгохо; хэлэнэй баримтануудые таниха, шэнжэлхэ, зэргэсүүлхэ, хубаарилха, сэгнэхэ шадабари хүгжөөхэ; энээнһээ уламжалан, аман ба бэшэмэл хэлэлгэ хүгжөөлгэ, хэлэлгын янзануудые элдэб ушар болон байдалда дүүрэн хэрэглэхэ, буряад хэлэлгын ёһо гурим (этикет) баримталха; үгын сан баяжуулха; хэрэглэхэ грамматическа аргуудые үргэдхэхэ; шудалһан эрдэм, дадал шадабаринуудаа үдэр бүрийн ажабайдалдаа, ажаябуулгадаа хэрэглэхэ шадабарияа мүлихэ.

Буряад (түрэлхи) хэлэ үзэлгын дүнгүүд

Үндэһэн хургуули дүүргэхэ хурагшын буряад (түрэлхи) хэлэ үзэхэдөө, өөрын хүгжэлтын дүнгүүд:

1. Буряад хэлэн буряад арадай үндэһэн соёл шэнгээһэн баялиг, хүнэй оршон тойронхи байдалые шэнжэлхэдэ, оюун ухаанайнь, зохёохы болон хүн шанарай (моральна) шадабаринуудай хүгжэлтэдэ гол үүргэ дүүргэдэг гэжэ ойлгохо, мэдэрхэ;

2. Түрэл хэлэнэйнгээ уран найханийн сэгнэх мэдэрэлтэй, түрэл хэлээрээ омогорхохо, хүндэлхэ, наринаар хандаха; хэлэнэйнгээ ариг сэбэрые сахиха мэдэрэлтэй; түрэл хэлэн дээрээ харилсаагаа мүлхэхэ;

3. Хүнүүдтэй харилсахадаа, ханал бодолоо зүбөөр болон сүлөөгөөр дамжуулха үгын баян нөөсэтэй, шудалхан грамматическа (элдэб) дүримүүдые хэрэглэхэ шадабаритай; өөрынгөө хэлэлгэ ажаглаад, өөрыгөө сэгнэхэ шадабаритай.

Буряад (түрэлхи) хэлэ үзэхэдөө, үндэһэн хургуули дүүргэхэ хурагшын юрэнхы дүнгүүд:

1. Хэлэлгын бүхы янзануудыень (шагналга, уншалга, хэлэлгэ болон бэшэлгэ) хэрэглэжэ шадаха:

Шагналга болон уншалга:

-аман болон бэшэмэл мэдээсэлтэй удхые зүб ойлгохо (зорилго, үгүүлэлтэй– сэдэб, гол бодол; шухала болон нэмэлтэ мэдээсэл);

- элдэб стилиин болон янзын үгүүлэлнүүдые уншаха үедөө уншалгын– элдэб түхэлнүүдые мэдэхэ (шэнжэлэлгын, танилсалгын, бэдэрэлгын, харалгын); элдэб стилиин болон янзын үгүүлэлнүүдые шагнаад, зүб ойлгохо;

– шагналгын элдэб түхэлнүүдые мэдэхэ (шэлэжэ шагнаха, танилсажа шагнаха, тодорхойлжо шагнаха);

-элдэб юумэнүүдһээ, тэрэ тоодо олондо мэдээсэл тараадаг аргуудһаа,– хуралсалай компакт-дискһээ, Интернетдһээ мэдээсэл абаха; элдэб янзын толи, справочна литература, тэрэ тоодо электронно түхэлтэй, сүлөөгөөр хэрэглэжэ шадаха;

-ямар нэгэ сэдэбээр хэрэгтэй мэдээсэл шэлэхэ, эмхидхэхэ аргууды мэдэхэ; -өөрөө ямар нэгэ мэдээсэл бэдэрээд оложо шадаха; уншаһанаа, шагнаһанаа хубилгажа, зандань байлгажа, дамжуулжа шадаха;

- мэдээсэл удхын, стилиин, хэлэнэйн онсонуудай талаһаа зэргэсүүлжэ, сасуулжа шадаха.

Хэлэлгэ болон бэшэлгэ:

-хуралсалай амьяараа болон хамтаараа бэелүүлхэ ажаябуулгын зорилго табижа, алхамуудайнгаа хубарил тодорхойлжо шадаха, туйлаһанаа сэгнэхэ, тийхэдээ тэрэнээ аман ба бэшэмэл хэлэлгээр зүбөөр дамжуулжа шадаха;

- Хуряамжалһан хэмжээгээр шагнаһан гү, али уншаһан үгүүлэл хүсэлдүүлхэ (түсэб, өөрынгөө үгөөр хөөрэлгэ, конспект, аннотаци);

-Харилсаанай зорилго, адресат, байдал ба оршон анхаралдаа абажа, элдэб стиль ба янзануудай аман болон бэшэмэл үгүүлэл зохёохо;

-Аман ба бэшэмэл түхэлөөр өөрынгөө ханал бодолы зүбөөр болон сүлөөгөөр дамжуулха, үгүүлэлтэй хэбүүдые баримталха (зүй баримталга, удаа дараалһан журам, холбоо тогтоолго, сэдэбтэ тааруу г.м.) оршон тойронхиин үзэгдэлнүүд тухай, уншаһан, шагнаһан, хараһан тухайгаа ханал бодомжоёо зүбөөр, дүүрэн дамжуулха;

-Монологой (хөөрэлгэ, зураглалга, бодомжолго; монологой элдэб– түхэлтэй суг хэрэглэлгэ) болон диалогой (баалалга, асуулга, ханамжаараа хубаалдалга, ёһо гуримай (этикетный) г.м.; диалогой элдэб түхэлтэй суг хэрэглэлгэ)

Хэлэлгэдээ мүнөө үеын буряад литературна хэлэнэй зүб үгүүлгын (орфоэпическэ), лексическэ, грамматическа, стилиин шухала хэбүүдые (нормо) баримталха; бэшэгтэй шухала дүримүүдые баримталха;

-Буряад хэлэлгын этикэдэй хэбүүдые баримталжа, харилсаанда хабаадаха; хэлэлгэдэ хэлэнэй бэшэ аргууды (нюурай хүдэлгөөн, –дохихо, зангаха г.м.) зүбөөр хэрэглэхэ;

-Үдэр бүрийн харилсаанда болон хуралсалай ажаябуулгада өөрыгөө хэлэлгын талаар хинаха; өөрынгөө хэлэлгэдэ удхын талаһаа, хэлэнэй талаһаа зүб бурууень сэгнэхэ; хэлэлгын болон грамматическа алдуунууды, дугуу дунданууды олохо, тэдэниие усадхаха; өөрынгөө үгүүлэлнүүдые заһаха болон мүлхэхэ; багахан хэмжээнэй мэдээсэл, элидхэл, реферат бэлдээд, хурагшадай– урда хөөрэхэ; дискусси, арсалдаанда баримталалгын элдэб арга хэрэглэн хабаадаха;

2. шудалхан эрдэм, дадал шадабаринуудаа үдэр бүрийн ажабайдалдаа, ажаябуулгадаа хэрэглэхэ шадабария хэрэглэхэ; түрэл хэлээ хэрэглэжэ, оршон тойрониие шэнжэлхэ; буряад хэлэ үзэхэдөө, хэлэнэй зүйлнүүдые шэнжэлхэ мэдэсэ, дадал шадабария бэшэ предметүүдые (ород хэлэн, хари хэлэн, уран зохёол г.м.) үзэхэдөө хэрэглэхэ (буряад хэлэ үзэхэдөө, шудалхан дадал шадабария бусад хэшээлнүүдтэй нягта холбоотойгойр шудалха хэрэглэхэ);

3. ямар нэгэ даабари сугтаа дүүргэжэ байхадаа, арсалдаанда, шухала асуудал зүбшэн хэлсэжэ байхадаа, тойроод байһан хүн зонтой харилсажа шадаха; буряад хэлэн дээрэхи жэнхэни харилсаанай хэбүүдые элдэб гуримтай (формальный), гуримгүй (неформальный) ушар болон байдалда, хүн зоной, арадуудай хоорондын харилсаанда хэрэглэхэ;

Буряад (түрэлхи) хэлэ үзэхэдөө, үндэһэн хургуули дүүргэхэ хурагшын буряад хэлээр шадабари:

1. хэлэнэй үүргэ тухай, буряад арадай үндэһэн хэлэн болохо, Буряад Уласай гүрэнэй хэлэнүүдэй нэгэн болохо, мүн буряад арадай хоорондоо харилсаха буряад хэлэнэй гол удха, үүргэ тухай, арадай хэлэн болон соёлой таһаршагүй холбоо тухай, түрэл хэлэнэй хүнэй ажабайдалда, нийгэмдэ ямар удха оруулдаг тухай ойлгохо;
2. хүнэй болбосоролдо, хүмүүнлиг (хүн ухаанай/гуманитарна) эрдэм хургаалнуудай дунда түрэл хэлэнэй бэелүүлдэг үүргые ойлгохо;
3. түрэл хэлэн тухай эрдэм хургаалай үндэһэ хууриень мэдэхэ, хэлэнэй һалбаринуудай болон нэгжэнүүдэй харилсаа холбооень ойлгохо;
4. лингвистикын гол ойлгосонуудые мэдэхэ: лингвистикэ, тэрэнэй гол һалбаринуудын; хэлэн болон хэлэлгэ, харилсаан, аман болон бэшэмэл хэлэлгэ; монолог, диалог, тэдэнэй янзануудын, харилсаанай байдал болон оршон; яряанай хэлэлгэ, нийтэ толилогын, албан хэрэгэй, эрдэм хуралсалай стильнүүд болон жанрнууд, уран һайханай зохёолой хэлэнэй онсо шэнжэнүүд; үгүүлэл; үгүүлэлэй янзанууд (хөөрэлгэ, зураглалга, бодомжолго); хэлэнэй шухала нэгжэнүүд, тэдэнэй хэлэлгэдэ хэрэглэлгын онсо шэнжэнүүд;
5. Буряад хэлэнэй лексикын болон фразеологиин арга боломжонуудые мэдэхэ, хэрэглэжэ шадаха, буряад литературна хэлэнэй дүримүүдые (орфоэпическэ, лексическэ, грамматическа, бэшэгэй) баримталха; хэлэлгын ёһо гурим мэдэхэ, тэрэниие аман болон бэшэмэл хэлэлгэдэ хэрэглэжэ шадаха;
6. Хэлэнэй шухала нэгжэнүүдые, грамматическа категоринуудые мэдэхэ, шэнжэлхэ, хэлэнэй нэгжэнүүдые харилсаанай байдалтай зохисуулан хэрэглэжэ шадаха;
7. Үгыг элдэб талаһаа (абяанай, бүридэлэй, бии бололгын, удхын, хэлэлгын хубиин/морфологическа) шүүлбэрилжэ шадаха; холбуулал болон мэдүүлэлэй синтаксическа шүүлбэрхэхэ, үгүүлэл олон талаһаа шэнжэлхэ, тиихэдэ үгүүлэлэй шэнжэнүүдэйн, байгуулгын талаар, ямар янзада хабаатайень хараха, хэлэнэйн онсо шэнжэ, хэлэлгыг тодо хурса болгоһонуран аргуудые элирүүлхэ;
8. Адли удхатай үгэ, холбуулал болон мэдүүлэлэй үүргые ойлгохо, хэлэлгэдэ хэрэглэжэ шадаха;
9. Түрэл хэлэнэйнгэе һайханиень мэдэрхэ, уран зохёол шүүмжэлхэдэ, хэлэнэйн һайханиие сэгнэжэ шадаха.

Удха

VII анги (105час)

Үндэһэн буряад хэлэнэй баялиг.

Үндэһэн буряад хэлэнэй баялиг, тэрэнэй үүргэ болон илгарал (литературна болон нютаг хэлэн). Нютаг хэлэнүүдэй янзанууд (хори, сонгоол-сартуул, хонгоодор, эхирэд-булагад).

Дабталга

Юумэнэй нэрын морфологическа шанар шэнжэнүүд.

Юумэнэй нэрын падежэй залгалтанууд болон хуурида болодог хубилалтанууд.

Юумэнэй ба түлөөнэй нэрэнүүдэй нюурта, өөртэ хамаадал.

Шанарта ба харилсаата тэмдэгэй нэрэнүүдэй илгаа.

Бүридэмэл тоогой нэрэнүүдэй бэшэлгэ дабталга.

Үйлэ үгэ

Үйлэ үгын удха. Тэрэнэй морфологическа шэнжэнүүд ба синтаксическа үүргэ дабталга.

Үйлэ үгыг мэдүүлэлэй хэлэгшэ болгон хэрэглэлгэ.

Үйлэ үгын хуури. Үйлэ үгын мэдүүлхэн, хандаһан, причастна, деепричастна түлэбүүд. Үйлэ үгын нюурай зүйр үгэнүүдые абалга. Үйлэ үгын бии бололго.

Причастинуудай зохилдол, хамаадал.

Причастна ба деепричастна дахуулалнуудтай мэдүүлэлнүүд. Тэдэнэй сэглэлтын тэмдэгүүд.

Причастна болон деепричастна дахуулалнуудтай мэдүүлэлнүүдые хэлэлгэдээ зүбөөр хэрэглэлгэ. Үйлэ үгэ-синонимуудые хэлэлгэдээ олоор хэрэглэжэ хуралга.

Дайбар үгэ

Дайбар үгэнүүдэй удха шанар. Тэрэнэй морфологическа шэнжэнүүд ба синтаксическа үүргэ.

Дайбар үгэнүүдэй удхаараа илгарал. Дайбар үгэнүүдэй бии болодог аргууд. Дайбар үгэнүүдэй хамаадал.

Дүтэрхы удхатай дайбар үгэнүүдые мэдүүлэлнүүд ба хэлэлгэ соо зүбөөр хэрэглэхэ дадал шадабари бэхижүүлгэ.

Зүйр үгэ

Туһалагша хэлэлгын хубинууд тухай юрэнхы ойлгосо.

Зүйр үгэнүүд тухай ойлгосо, тэдэнэй илгарал.

Зүйр үгэнүүдые хамаатай үгэтэйн сугтань ба амяарнь бэшэхэ дүрим.

Нюурай зүйр үгэнүүдые зүбөөр бэшэлгэ.

Зүйр үгэнүүдые хэлэлгэдээ зүбөөр хэрэглэлгэ.

Дахуул үгэ

Дахуул үгэнүүд тухай ойлгосо.

Дахуул үгэнүүдэй бии бололго. Ондоо хэлэлгын хубинуудһаа гараһан дахуул үгэнүүд.

Дахуул үгэнүүдэй дахаһан үгынгөө залгалтануудые абалга.

Холболто

Холболто тухай ойлгосо. Юрын ба бүридэмэл холболтонууд.

Ниилэлдүүлхэн ба дахалдуулһан холболтонууд тухай ойлгосо. Дүтэрхы удхатай холболтонуудые хэрэглэхэ шадабаритай болголго.

Аянгалһан үгэ

Аянгалһан үгэнүүдэй удха, тэдэнэй хэлэлгэ соохи үүргэ.

Абья дуураһан үгэнүүд.

Аянгалһан үгэнүүдые хоолойн аялгаар илгалга. Аянгалһан үгэнүүдэй хойно запятой ба шангадхаһан тэмдэг хэрэглэлгэ.

Аянгалһан үгэнүүдые хэлэлгэдээ зүбөөр хэрэглэлгэ.

Жэлэй һүүлдэ дабталга

Үйлэ үгэнүүдэй түхэлнүүдые дабтаха. Үйлэ үгэнүүдэй синтаксическа үүргэ.

Дайбар үгэнүүдые, дахуул үгэнүүдые зүбөөр хэрэглэлгэ. Нюурай зүйр үгэнүүдые дабталга.

Аянгалһан үгэнүүдтэй мэдүүлэлнүүдые зүбөөр хэлэлгэ ба уншалга

VIII анги (105час)

Урда классуудта үзэһэнөө дабталга.

Холбуулал

Холбуулал тухай ойлгосо. Холбуулалай илгарал: тогтомол ба сүлөө холбуулалнууд.

Холбоо үгэнүүд, тэдэнэй илгарал.

Мэдүүлэл

Хөөрэхэн зорилгоороо мэдүүлэлнүүдэй илгарал: юрэ хөөрэхэн, асууһан, идхahan.

Аялгаараа илгарал: шангадхahan болон шангадхаагүй; тэдэнэй сэглэлтын тэмдэгүүд.

Удхын сохилто.

Юрын мэдүүлэл

Юрын мэдүүлэлнүүд тухай ойлгосо.

Мэдүүлэл соохи үгэнүүдэй холбоо: хүтэлбэри, шадарлал. Мэдүүлэлэй гэшүүд.

Хоёр бүридэлтэ ба нэгэ бүридэлтэ мэдүүлэлнүүд. Нэгэ бүридэлтэ мэдүүлэлнүүдэй илгарал.

Мэдүүлэлэй шухала гэшүүд

Нэрлүүлэгшэ, тэрэнэй гаралга.

Хэлэгшэ, тэрэнэй гаралга. Хэлэгшын янзанууд: юрын, бүридэмэл хэлэгшэ. Бүридэмэл хэлэгшын илгаа: нэрэ болон үйлэ хэлэгшэ. Хэлэгшын холболто.

Нэрлүүлэгшэ хэлэгшэ хоёрой хоорондо зурлаа табилга. Хэлэгшын зүйр үгэнүүд.

Мэдүүлэлэй юрын гэшүүд

Элирхэйлэгшэ, тэрэнэй гаралга. Хабсаргалта, тэрэнэй илгарал. Нэмэлтэ. Сэхэ ба хазагай нэмэлтэ. Ушарлагша, тэрэнэй илгарал.

Мэдүүлэлэй нэгэ түрэл гэшүүд

Нэгэ түрэл гэшүүд тухай ойлгосо.

Нэгэ түрэл ба нэгэ түрэл бэшэ элирхэйлэгшэнүүд.

Нэгэ түрэл гэшүүдэй холболто үгэнүүд.

Нэгэ түрэл гэшүүдтэй хамтадхahan үгэ ба тэдэнэй сэглэлтын тэмдэгүүд.

Мэдүүлэлэй гэшүүд болодоггүй үгэнүүд

Оролто үгэнүүд ба мэдүүлэлнүүд. Тэдэнэй сэглэлтын тэмдэгүүд.

Хандалга болон тэрэнэй сэглэлтын тэмдэгүүд.

Аянгалһан үгэнүүд ба үгэ мэдүүлэлнүүд. Тэдэнэй сэглэлтын тэмдэгүүд.

Мэдүүлэлэй тододхоһон гэшүүд

Тусгаарлалга тухай юрэнхы ойлгосо. Хабсаргалта, тэрэнэй сэглэлтын тэмдэг.

Мэдүүлэлэй гэшүүдые тодо болгоһон үгэнүүдые тусгаарлалга. Тэдэнэй сэглэлтын тэмдэгүүд.

Дахуулалтай мэдүүлэлнүүд

Дахуулал тухай юрэнхы ойлгосо. Юрын дахуулал. Бэеэ дааһан дахуулал.

Дахуулалнуудай сэглэлтын тэмдэгүүд.

Жэл соо үзэхэнөө дабталга

IX анги (102час)

Урда классуудта үзэхэнөө дабталга.

Буряад хэлэнэй түүхэ

Ниигэмэй хүгжэлтэдэ хэлэнэй үүргэ. Буряад хэлэнэй хүгжэлтын шатанууд.

Буряад арадай алдарта эрдэмтэд – хэлэ шэнжэлэгшэд.

Орёо мэдүүлэл

Орёо мэдүүлэл, тэрэнэй байгуулга. Орёо мэдүүлэлэй гол илгаанууд: холболтотой, холболтогүй, сэхэ хэлэлгэтэй, холилдоһон.

Бүхэли зохёолой гү, али тэрэнэй али нэгэ бүлэгэйн удхада дүтэрхыгөөр, синтаксисэйнгээ талаар орёо (дэлгэрэнгы юрын мэдүүлэлнүүдтэй, орёо мэдүүлэлнүүдтэй) текстнүүдые хөөрэлгэ ба изложени бэшэлгэ.

Ниилэлдэхэн орёо мэдүүлэл

Зүрилдэхэн болон холбоһон харилсаатай ниилэлдэхэн орёо мэдүүлэлнүүд.

Илгahan болон залгahan харилсаатай ниилэлдэхэн орёо мэдүүлэлнүүд.

Ниилэлдэхэн орёо мэдүүлэлэй сэглэлтын тэмдэгүүд.

Дахалдаһан орёо мэдүүлэл

Дахалдаһан орёо мэдүүлэлэй шухала ба нүхэсэл мэдүүлэлнүүд.

Дахалдаһан орёо мэдүүлэлэй холболтонууд ба холболто үгэнүүд.

Нүхэсэл мэдүүлэлэй янзанууд: тайлбарилһан, элирхэйлһэн, ушарлаһан.

Нүхэсэл мэдүүлэлэй байгуулгаараа ба удхаараа илгарал.

Хэдэн нүхэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орёо мэдүүлэлнүүд.

Дахалдаһан орёо мэдүүлэлэй сэглэлтын тэмдэгүүд.

Холболтогүй орёо мэдүүлэл

Холболтогүй орёо мэдүүлэлэй хубинуудай хоорондохи удхын харилсаан.

Холболтогүй орёо мэдүүлэлнүүдые удхалан аянгалга.

Холболтогүй орёо мэдүүлэлэй сэглэлтын тэмдэгүүд.

Холболтотой ба холболтогүй орёо мэдүүлэлнүүдэй хоорондоо дүтэрхы удхатай байдаг ушар.

Сэхэ хэлэлгэтэй орёо мэдүүлэл

Сэхэ хэлэлгэтэй орёо мэдүүлэлэй шэнжэ болон байгуулга.

Авторай үгэ ба сэхэ хэлэлгэ.

Сэхэ хэлэлгэтэй орёо мэдүүлэлэй сэглэлтын тэмдэгүүд.

Сэхэ хэлэлгэ ба өөршлэн хэлэлгэ.

Холилдоһон орёо мэдүүлэл

Холилдоһон орёо мэдүүлэл тухай ойлгосо. Холилдоһон орёо мэдүүлэлэй байгуулга.

Холилдоһон орёо мэдүүлэлнүүдэй сэглэлтын тэмдэгүүд.

Текст ба тэрэнэй байгуулга

Текст ба тэрэнэй байгуулга. Текстын шэнжэнүүд. Абзац.

Текст хурямжалга. Түсэб. Тезис. Конспект. Реферат. Аннотаци. Рецензи.

Уран зохёолой хэһэгэй (багшын дурадхалаар) шухала һанал бодолые элирүүлэн ололго (тезисүүдые бэшэлгэ).

Уншһан номойнгоо гол удхые тобшоор найруулан бэшэлгэ, рецензи бэшэлгэ.

Ямар нэгэ асуудал зүбшэн шийдхэлгээр тогтоомжо бэшэлгэ.

Дабталга

Фонетикээр, лексикээр, грамматикаар, бэшэгэй дүримөөр, сэглэлтын тэмдэгүүдээр үзэһыень хамтадхалга ба гурымшуулга. Аялганай тааралдал, һубарил ба нугаралай дүримүүд. Хэлэн дотор шэнэ үгэнүүдэй бии бололго, үндэһэн буряад ба ондоо хэлэнһээ абтаһан үгэнүүд. Үгын лексическэ удха. Үгын грамматическа удха. Залгабаринуудай онсо шэнжэнүүд. Үгын бүридэлөөр морфологическа ба этимологическа шүүлбэрийн хоорондохи илгаа. Хэлэлгын хубинуудай гараха аргууд. Хэлэлгын хубинуудай хубилха ёһо (хубилдаг ба хубилдаггүй хэлэлгын хубинууд: хубилдаг үгэнүүдэй түхэлнүүд, зохилдол ба хамаадал). Бээ дааһан хэлэлгын хубинуудай хоорондохи адлирхуу ба илгаатай зүйлнүүд (удха шанараараа, хубилха, бии болохо талаараа). Буряад орфографиин фонетико-морфологическа заршам (принцип). Аялгануудые бэшэхэ дүримүүд. Мэдүүлэлэй гэшүүд ба хэлэлгын хубинууд. Элдэб байгуулгатай мэдүүлэлнүүдэй сэглэлтын тэмдэгүүд. Запятой, хоёролжон точко, точкотой запятой, зурлаа, хаалта, асуудалай ба шангадхалай тэмдэг табиха гол дүримүүд. Гурбалжан точко хэрэглэлгэ. Хэдэн сэглэлтын тэмдэгүүдые нэгэдхэн табилга.

Текст, тэрэнэй байгуулга. Сильнүүд.

Календарно-тематическа түсэблэлгэ, 7 анги

№	Хэшээлэй темэ	Даабаринууд	Нара, үдэр	
			түсэб	факт
1	Түрэл буряад хэлэн	Хэлэн тухай юрэнхы ойлгосо. Буряад хэлэнэй хүгжэлтын шатанууд Обществын ургалта, хугжэлтэдэ хэлэнэй үүргэ. Обществын түүхэтэ хүгжэлтэтэй хэлэнэй нягта холбоон Хэлэн, тэрэнэй илгаа, үүргэ тухай хөөрэлдөөн		
2	Х/Х “Намтай болоһон ушар”	Багшын үгэһэн түсэбөөр, алгоритмаар хүдэлхэ. Номоор хүдэлхэ. Хажуудахи хүнүүдэ шагнаха, тэдэнэй хэлэһэниие ойлгохо.		
3	Фонетикэ, графика, орфоэпи, бэшгэй дүрим.	Түргэн, удаан аялгантай, зөөлэн хашалгануудтай, йотированна ба дифтонгтой үгэнүүдые зүбөөр хэлэжэ ба бэшэжэ шадаха. Түрэлхи хэлэнэйнгээ абяануудые аман болон бэшэмэл хэлэлгэдэ хэрэглэжэ һураха. Упражненинуудые дүүргэхэдэ, удаан аялгануудай ба дифтонгнуудай зүб бэшэлгэдэ анхарал хандуулха.		
4	Дабталга. Лексикэ, лексикологи, фразеологи.	Лит.үгэнүүдые хэлэлгэдэ хэрэглэжэ һураха. Буряад хэлэн дээрээ зүбөөр, алдуугүйгөөр хөөрэлдэжэ шадаха. Түрэл Буряад орондоо дуратайгаар ябахыень хүмүүжүүлхэ. Үгтэһэн шүлэг уншаад, хэлэн гэжэ ойлгосо ямар удхануудтайб гэжэ тайлбарилха. һонирхолтой мэдээсэлдэ анхарал хандуулха.		
5	Дабталга. Угын бии бололго. Угын бүридэл.	Угын бүридэлөөр шүүлбэри хэхэ, угын хубинуудые илгаруулжа, оложо шадаха; хэлсээтэ тэмдэгүүдээр тэмдэглэхэ. Номоор хүдэлхэ. Хажуудахи хүнүүдэ шагнаха, тэдэнэй хэлэһэниие ойлгохо упражненинүүд		
7	Дабталга. Хэлэлгын хубинууд.	Хэлэлгын хубинуудые илгаруулжа, мэд оложо шадаха. Упражненинуудые дүүргэхэдэ тэмдэгэй нэрэнүүд хэлэлгэ, текст юумэнүүдые эли тодо ба уран гоё болгоно гэжэ тобшолол хэхэ. Түрэлхи хэлэнэйнгээ хэлэлгын хубинуудые аман болон бэшэмэл хэлэлгэдэ хэрэглэжэ һураха		
8	Шалгалтын диктант “5-6 ангида үзэһэн сэдбүүдые дабталага”	Алдуугүйгөөр, орфографическа ба пунктуационно нормонуудые баримталан, сэбэрээр, наринаар бэшэжэ һураха.		
9	Үгүүлэл, тэрэнэй янзанууд	Багшатаяа хамта хэшээлэйнгээ зорилго табиха Номоор хүдэлжэ, схемэ зураха. Үгүүлэлэй янзанууд илгаруулжа упражнени дүүргэхэ.		

		Номоор хүдэлхэ. Хэшээлдээ юу хэлэнээ хойно хойноһоонь тоолохо		
10-11	Х/Х «Манай нютаг ерээрэйгты!»	Проект бэшэхын тулоо, материал суглуулха Бүлэг бүлэгөөр хүдэлхэ Багшын үгэһэн түсэбөөр, алгоритмаар хүдэлхэ. Номоор хүдэлхэ. Хажуудахи хүнүүдээ шагнаха, тэдэнэй хэлэһэниие ойлгохо.		
12	Үйлэ үгэ.	Үйлэ үгын удха шанар. Номоор хүдэлмэри хэжэ, схемэ, таблица, модель болгохо. Багшатаа хамта хэшээлэйнгээ зорилго табиха. Номоор хүдэлхэ. Хажуудахи хүнүүдээ шагнаха, тэдэнэй хэлэһэниие ойлгохо		
13	Үйлэ үгэ. Анхан ба гараһан һуури	Номоор ажал. Уран гоёор уншалга. Алдуугүйгөөр, орфографическа ба пунктуационно нормонууды баримталан, сэбэрээр, наринаар бэшэжэ һураха		
14	Үйлэ үгэнүүдэй бии бололго	Схемэ соо харуулаатай ойлгосо үгөөр хэлэхэ, тобшолол гаргаха. Багшатаа болон нүхэдтээ хамта дүн гаргаха.		
15	Үйлэ үгын маягууд	Схемэ соо харуулаатай ойлгосо үгөөр хэлэхэ, дидактическа материалнууды хэрэглэн, бээ даагаад дүүргэхэ		
16	Үйлэ үгын вид	Схемэ соо харуулаатай ойлгосо үгөөр хэлэхэ, дидактическа материалнууды хэрэглэн, бээ даагаад дүүргэхэ		
17-18	Х/Х Зурагаар хүдэлмэри			
19	Мэдүүлһэн түхэл.	Багшатаа хамта хэшээлэйнгээ зорилго табиха Ц-Д. Дамдинжапов «Юрын буряад эхэ» текст дээрэ ундэлһэн. бодомжолго хэхэ.		
20	Мэдүүлһэн түхэл.	Зохёохы хүдэлмэри хэхэ, «На льдине», «Друзья» буряад-ород, ород-буряад словарьнууды хэрэглэжэ оршуулха.		
21-22	Түсэл “Буряад арадайм хүгжэм”	Проект бэшэхын тулоо, материал суглуулха Бүлэг бүлэгөөр хүдэлхэ Багшын үгэһэн түсэбөөр, алгоритмаар хүдэлхэ. Номоор хүдэлхэ. Хажуудахи хүнүүдээ шагнаха, тэдэнэй хэлэһэниие ойлгохо.		
23-24	Шалгалтын хүдэлмэри «Үйлэ үгын шэнжэ» ба алдуу дээрэ худэлмэри	Текст бэшэхэдээ, алдуугүйгөөр, орфографическа ба пунктуационно нормонууды баримталан, юу хэхэ гээшэбиб гэжэ уридшалан хэлэхэ. Өөрынгөө ханаа бодол бэшэмэл хэлэлгээр харуулха		
25	Хандаһан түхэл.	Таблицаар хүдэлмэри хэжэ, хандаһан түхэл тухай хоорэхэ. Упражненинууды дүүргэхэ. Багшын үгэһэн түсэбөөр, алгоритмаар хүдэлхэ		

26-27	Хандаһан түхэл.	Тайлбарилгын бэшэг хэхэдээ, мүрэй һүүлшын үгэ зүбөөр таһалан нүүлгэхэ. Практическа хүдэлмэри дүүргэхэ. Юу хэхэ гэшэбиб гэжэ уридшалан хэлэхэ		
28-29	Проект «Нагаса эжы»	«Нагаса аба, эжы» гэнэн проект бэелүүлхын тула материал суглуулха, хоорэлдэхэ. Хажуудахи хүнүүдээ шагнаха, тэдэнэй хэлэһэниие ойлгохо		
30	Шалгалтын хүдэлмэри «Хандаһан ба мэдүүлһэн түхэлнууд»	Текст бэшэхэдээ, алдуугүйгөөр, орфографическа ба пунктуационно нормонууды баримталан, юу хэхэ гэшэбиб гэжэ уридшалан хэлэхэ. Тухэл илгаруулха		
31	Причастна түхэл.	Хэшээлдээ юу хэхэнээ хойно хойноһоонь тоолохо. Багшатаяа болон нүхэдтээ хамта дүн гаргаха. Өөрынгөө ханаа бодол аман хэлэлгээр харуулха		
32-33	Бэхижүүлгын хүдэлмэри.	Бэхижүүлгын хүдэлмэри. Ном соохи упражненинүүды дүүргэхэ,причасти олохо.		
34-35	Причастна түхэлэй илгаа	Бэхижүүлгын хүдэлмэри. Ном соохи упражненинүүды дүүргэхэ.причасти олохо, илгаанууды зааха		
36-37	Изложени «Соодой лама тухай».	Изложении бэшэхэ, алдуугүйгөөр, орфографическа ба пунктуационно нормонууды баримталан, сэбэрээр, наринаар бэшэхэ		
39	Причастинуудай юумэнэй нэрэ бололго.	Үгэнүүды зүб зүбөөр хэрэглэхэ шадабаритай болохо. Өөрынгөө ажал багшатаяа сугтаа шалгаха. Өөрынгөө ханаа бодол бэшэгэй хэлэлгээр харуулха.		
40	Причастинуудай зохилдол.	Дидактическа материалнууды хэрэглэн, бээ даагаад дүүргэхэ, убоор зохилдуулха		
41	Причастинуудай нюурта ба өөртэ хамаадал.	Ном соохи жэшээнүүды ажаглалга хэхэ. Даабаринууды дүүргэхэ. Үгэнүүдэй удха тайлбарилха		
42-43	Х/Х Буряад нааданууд	Бүлэг бүлэгөөр хүдэлхэ Багшын үгэнэн түсэбөөр, алгоритмаар хүдэлхэ. Номоор хүдэлхэ. Хажуудахи хүнүүдээ шагнаха, тэдэнэй хэлэһэниие ойлгохо.		
44-45	Тобшолол «Причастна түхэл»	Дидактическа материалнууды хэрэглэн, бээ даагаад дүүргэхэ, тобшолол хэхэ	2	
46-47	Шалгалтын хүдэлмэри.	Шалгалтын хүдэлмэри алдуугүйгөөр, орфографическа ба пунктуационно нормонууды баримталан, сэбэрээр, наринаар бэшэхэ	2	

48	Х/Х Зохёолго бэшэлгэ	Зохёолго бэшэхэ, алдуугүйгөөр, орфографическа ба пунктуационно нормонууды баримталан, сэбэрээр, наринаар бэшэхэ	2	
49	Деепричастна түхэл.	Ном соохи жэшээнүүды ажаглалга хэхэ. Даабаринууды дүүргэхэ. Үгэнүүдэй удха тайлбарилха		
50	Деепричастна түхэлэй илгаа	Текст сооһоо деепричастна тухэлэй үгэнүүды олохо, илгаа зааха		
51	Деепричастна түхэлэй илгаа	Мэдүүлэлнүүды деепричастинуудтай зохёохо Зураг хаража асуудалнуудта харюу хэлэхэ. Юу хэхэ гээшэбиб гэжэ уридшалан хэлэхэ. Өөрынгөө ханаа бодол бэшэгэй хэлэлгээр харуулха.		
52	Деепричастна түхэлэй илгаа	Мэдүүлэлнүүды деепричастинуудтай зохёохо Зураг хаража асуудалнуудта харюу хэлэхэ. Юу хэхэ гээшэбиб гэжэ уридшалан хэлэхэ. Өөрынгөө ханаа бодол бэшэгэй хэлэлгээр харуулха.		
53	Үгүүлэл, тэрэнэй удхаар ажал	Үгүүлэлэй янзанууд илгаруулжа упражнени дүүргэхэ. Номоор хүдэлхэ. Хэшээлдээ юу хэһэнээ хойно хойноһоонь тоолохо		
54-55	Причастна болон деепричастна түхэлнүүдэй үүргэ.	Номоор хүдэлхэ. «Буряад заншалһаа» үгүүлэл дүүргэхэ. Д. Улзытуев «Бороохон» уран уншаха		
56	Причастна болон деепричастна түхэлнүүдтэй мэдүүлэл	Багшын үгэһэн түсэбөөр, алгоритмаар хүдэлжэ шадаха. Үгөөр хэлэгдэһэн ойлгосо схемэ, таблица, модель болгохо. Тиин һөөргэнь модель соо харуулаатай ойлгосо үгөөр хэлэхэ.		
57-58	Түсэл “Буряад эдээн”	Бүлэг бүлэгөөр хүдэлхэ Багшын үгэһэн түсэбөөр, алгоритмаар хүдэлхэ. Номоор хүдэлхэ. Хажуудахи хүнүүдээ шагнаха, тэдэнэй хэлэһэниие ойлгохо	2	
59-60	Бэхижүүлгэтобшолол. «Үйлэ үгэ»	Ном сооһоо упражнени дүүргэжэ, тобшолол гаргаха, «Үйлэ үгэ» гэжэ тодорхойлохо	2	
61-62	Шалгалтын хүдэлмэри «Үйлэ үгэ»	Шалгалтын хүдэлмэри соо алдуугүйгөөр, орфографическа ба пунктуационно нормонууды баримталан, сэбэрээр, наринаар бэшэжэ хураха.		
63	Алдуу дээрэ хүдэлмэри.	Алдуу дээрэ хүдэлмэри хэхэдээ, үгэнүүдэй удхыень тайлбарилха. Алдуу усадхын тулоо хүдэлхэ		
64	Изложени «Сухалтай Гомбо»	Хуряангы изложени бэшэжэ шадаха		
65	Изложени «Сухалтай Гомбо»	Хуряангы изложени бэшэжэ шадаха		

66	Тухалагша хэлэлгын хубинууд.	Таблицаар хүдэлмэри хэхэ. Номоор хүдэлхэ:		
67	Зүйр үгэ.	Зүйр үгэнүүдые үгэ соо оруулжа харуулха. Багшын үгэнэн түсэбөөр, алгоритмаар хүдэлжэ шадаха. Багшатаяа болон нүхэдтээ хамта дүн гаргаха		
68-69	Зүйр үгэнүүдэй удхаараа илгарал	Багшатаяа болон нүхэдтээ хамта дүн гаргаха. Өөрынгөө ханаа бодол бэшэмэл хэлэлгээр харуулха		
70-71	Зурагаар хүдэлмэри	Нима Пурбуевай «Амгалан байдал» гэнэн зурагаар зохёолго бэшэхэ		
72	Практическа хүдэлмэри	Практическа хүдэлмэри хэхэдээ багшын үгэнэн түсэбөөр, алгоритмаар хүдэлжэ шадаха		
73	Дахуул үгэнүүдэй удха шанар.	Словарьнуудые хэрэглэжэ оршуулаад, ород ба буряад хэлэнэй дахуул үгэнүүдэй адли тала ба илгаа харуулха.		
74-75	Дахуул үгэнүүдэй илгарал.	Таблицаар хүдэлхэ Дахуул үгэнүүдые үгэ соо оруулжа харуулха Хажуудахи хүнүүдээ шагнаха, тэдэнэй хэлэнэниие ойлгохо		
76	Шалгалтын хүдэлмэри.	Шалгалтын хүдэлмэри алдуугүйгөөр, орфографическа ба пунктуационно нормонуудые баримталан, сэбэрээр, наринаар		
77-78	Х.х.х.Зохёохы хүдэлмэри.	Творческо хүдэлмэри. Зохёолго бэшэхэ		
79	Холболто. Холболтонууд болон холболто үгэнүүдэй илгарал.	Үзэжэ байһан уран зохёолһоо жэшээнүүдые олохо. Багшын үгэнэн түсэбөөр, алгоритмаар хүдэлжэ шадаха. Номоор хүдэлхэ. Хажуудахи хүнүүдээ шагнаха, тэдэнэй хэлэнэниие ойлгохо		
80	Ниилэлдүүлһэн холболтонууд.	Дидактическа материалнуудые хэрэглэн, бээ даагаад дүүргэхэ. Тиихэдээ илгаа харуулха. Юу хэхэ гээшэбиб гэжэ уридшалан хэлэхэ. Номоор хүдэлхэ. Уран гоёор уншаха, хөөрэхэ.		
81	Дахалдуулһан холболтонууд.	һурагшын диктант заһаха. Багшын үгэнэн түсэбөөр, алгоритмаар хүдэлжэ		
82-83	Тобшолол “Холболто”.	«Сансарын хүрдэ» текстын удха дамжуулха. Шалгалтын асуудалнуудта харюусаха... (152 н.)	2	
84-85	Үргэлжүүлэлтэй найруулга	Үргэлжүүлэлтэй найруулга бэшэхэ	2	
86	Аянгалһан үгэнүүд.	Мэдүүлэлэй гэшүүдээр шүүлбэри хэхэ, хэлсээтэ тэмдэгүүдээр доогуурнь зураха. Багшын үгэнэн түсэбөөр, алгоритмаар хүдэлжэ шадаха. Номоор хүдэлхэ.	2	
87	Абья дууряаһан үгэнүүд.	Таблицаар хүдэлхэ. Ном соохи текст ажаглажа		

		Л. Тапхаев «Голой эрьедэ зундаа...» олохо.		
88	Сэглэлтэ.	Номоор хүдэлмэри. Ц. Номтоев «Дэгэлэй тобшонууд», «Буряад хэлээр тестнүүд». Хэшээлдээ юу хэһэнээ хойно хойноһоонь тоолохо. Багшатаяа болон нүхэдтээ хамта дүн гаргаха		
89-90	Тобшолол “Туһалагша хэлэлгын хубинууд”	Упражненинуудые дүүргэхэ, тобшолол хэхэ. Өөрынгөө, нүхэдэйнгөө, классайнгаа ажал багшатаяа сугтаа шалгаха	2	
91	Жэл соо үзэһэнөө дабталга.	Жэл соо үзэһэнөө дабтаха. Бэхижүүлгэ-тобшолол хэхэ Дидактическа материалнуудые хэрэглэн, бээ даагаад дүүргэхэ. Номоор хүдэлмэри. «Буряад хэлээр тестнүүд»		
92	Жэл соо үзэһэнөө дабталга.	Жэл соо үзэһэнөө дабтаха. Бэхижүүлгэ-тобшолол хэхэ Дидактическа материалнуудые хэрэглэн, бээ даагаад дүүргэхэ. Номоор хүдэлмэри. «Буряад хэлээр тестнүүд»		
93	Жэл соо үзэһэнөө дабталга.	Дидактическа материалнуудые хэрэглэн, бээ даагаад дүүргэхэ. Номоор хүдэлхэ. «Буряад хэлээр тестнүүд»		
94-95	Найруулга	Найруулга түсэб зохёожо бэшэжэ шадаха.	2	
96	Жэл соо үзэһэнөө дабталга.	Дидактическа материалнуудые хэрэглэн, бээ даагаад дүүргэхэ. Номоор хүдэлхэ. «Буряад хэлээр тестнүүд»		
97	Жэл соо үзэһэнөө дабталга.	Дидактическа материалнуудые хэрэглэн, бээ даагаад дүүргэхэ. Морфологическа шүүлбэринүүд.		
98-99	Шалгалтын хүдэлмэри.	Алдуугүйгөөр, орфографическа ба пунктуационно нормонуудые баримталан, сэбэрээр, наринаар бэшэжэ һураха. Өөрынгөө һанаа бодол бэшэмэл хэлэлгээр харуулха	2	
100	Зачёт «Морфологи. Хэлэлгын хубинууд»	Алдуугүйгөөр, орфографическа ба пунктуационно нормонуудые баримталан, сэбэрээр, наринаар бэшэжэ һураха. Өөрынгөө һанаа бодол бэшэмэл хэлэлгээр харуулха		
101-102	Резерв -2ч			

Календарно-тематическа түсэблэлгэ, 8 анги				
№	Хэшээлэй сэдэб	Даабаринууд	Һара, үдэр	
			түсэб	факт
1	Буряад хэлэн тухай юрэнхы мэдээн	Хэлэн тухай юрэнхы ойлгосо. Буряад хэлэнэй хүгжэлтын шатанууд Обществын ургалта, хугжэлтэдэ хэлэнэй үүргэ. Обществын түүхэтэ хүгжэлтэтэй хэлэнэй нягта холбоон Хэлэн, тэрэнэй илгаа, үүргэ тухай хөөрэлдөөн		
2-3	Литературна хэлэн ба тэрэнэй стильнууд	Хэлэнэй стильнүүд тухай ойлгосо, онсо илгаануудын. Бэхижүүлгын даабаринууд		
4	Фонетикэ. Графика	Аялган, хашалган; эрэ, эмэ, эрсэ аялганууд; дифтонг, удаан, түргэн, йотированна аялганууд; хашалган: хонгео, бүдэхи; хатуу, зөөлэн. Бэхижүүлгын упражненинүүд. Фонетическэ шүүлбэри		
5	Лексикэ	Лексикэ; үгын удха, антоним, синоним, омоним. Бэхижүүлгын упражненинүүд Зохёолго бэшэлгэ		
6-7	Хэлэлгын хубинууд	Юумэнэй, тэмдэгэй, тоогой, түлөөнэй нэрэнүүд, глагол, наречи. Морфологическа шүүлбэри дабтаха.Тест дээрэ ажал. Шүүлбэринүүд Бэхижүүлгын упражненинүүд		
8-9	Шалгалтын хүдэлмэри “Үзэһэнөө дабталга”	Алдуугүйгөөр, орфографическа ба пунктуационно нормонууды баримталан, сэбэрээр, наринаар бэшэжэ һураха.		
10	Синтаксис тухай ойлгосо.Синтагматика	Синтаксис тухай юрэнхы мэдээн Бэхижүүлгын упражненинүүд Текст дүтэрхы ба хуряагы хөөрэлгэ		
11	Холбуулал тухай ойлгосо	Холбуулал тухай ойлгосо. Тэрэнэй байгуулга ба илгаа. холбуулалнуудай шүүлбэри Бэхижүүлгын упражненинүүд Шүүлбэри. Бэхижүүлгын упражненинүүд Холбуулалай шүүлбэри		
12	Холбуулалнуудай илгарал			
13-14	Холбуулал соохи харилсаан			
15	Холбуулалнуудай шүүлбэри.	Холбуулалай шүүлбэри		
16	Х/Х Оршуулга	Юрын байгуулгатай сложно мэдүүлэлнүүдһээ бүридэһэн хеерэн харуулһан расказууды ородһоо буряад хэлэн дээрэ оршуулга. сасуулга хэхэ		
17	Шалгалтын хүдэлмэри “Холбуулал”	Алдуугүйгөөр, орфографическа ба пунктуационно нормонууды баримталан, сэбэрээр, наринаар бэшэжэ һураха.		
18	Мэдүүлэл тухай ойлгосо	Мэдүүлэл тухай ойлгосо Олон янзын мэдүүлэл: илгаа зорилгоороо, үгэлбэрээрээ, байгулгаараа. Удхын сохилто Бэхижүүлгын упражненинүүд ОК хэлэлгэ.		
19	Мэдүүлэлэй илгаанууд			
20	Зорилго Үгүүлбэри			
21	Мэдүүлэлэй байгуулга	Мэдүүлэлнүүды зохоожо хургаха.		

		Мэдүүлэлэй гэшүүдээр шүүлбэри хэхэ. Схемэ хэрэглэн, мэдүүлэлнүүдые зохёолго. Номоор упражненинүүдые, тестовэ даабаринуудые дүүргэхэ		
22	Х/х.х. Сай баригты	Аман ба бэшэмэл зохёолго бэшэлгэ		
23-24	Шалгалтын хүдэлмэри “Мэдүүлэл ба холбуулал”	Алдуугүйгөөр, орфографическа ба пунктуационно нормонуудые баримталан, сэбэрээр, наринаар бэшэжэ һураха.		
25	Юрын мэдүүлэлэй байгуулга	Мэдүүлэл тухай ойлгосо Олон янзын мэдүүлэл: илгаа зорилгоороо, үгэлбэрээрээ, байгуулгаараа. Удхын сохилто Бэхижүүлгын упражненинүүд,		
26-27	Нэгэ бүридэлтэ мэдүүлэл	Нэгэ бүридэлтэ мэдүүлэл тухай ойлгосо. Тэрэнэй илгаанууд Бэхижүүлгын упражненинүүд ОК хэлэлгэ		
28-29	Найруулга	Найруулга түсэб зохёожо бэшэхэ		
30-31	Тобшолол “Мэдүүлэл”	Мэдүүлэл тухай ойлгосо Олон янзын мэдүүлэл: илгаа зорилгоороо, үгэлбэрээрээ, байгуулгаараа. Удхын сохилто. Нэгэ бүридэлтэ мэдүүлэл тухай ойлгосо. Тэрэнэй илгаанууд Бэхижүүлгын упражненинүүд,		
32	Грамматическа даабаринуудтай диктант	Алдуугүйгөөр, орфографическа ба пунктуационно нормонуудые баримталан, сэбэрээр, наринаар бэшэжэ һураха.		
33	Мэдүүлэлэй гэшүүд.Нэрлүүлэгшэ, тэрэнэй гаралга ба заагша	Нэрлүүлэгшэ, тэрэнэй гаралга. Нэрлүүлэгшые заагша. Бэхижүүлгын упражненинүүд		
34-35	Хэлэгшэ	Хэлэгшэ, тэрэнэй гаралга. Нэрэ хэлэгшэ ба глагол хэлэгшэ. Хэлэгшын холболто Бэхижүүлгын упражненинүүд		
36	Түсэл “Буряад тамир ”	Проект бэшэхын тулоо, материал суглуулха Бүлэг бүлэгөөр хүдэлхэ Багшын үгэһэн түсэбөөр, алгоритмаар хүдэлхэ. Номоор хүдэлхэ. Хажуудахи хүнүүдээ шагнаха, тэдэнэй хэлэһэниие ойлгохо.		
37	Нэрлүүлэгшэ ба хэлэгшэ хоёрой хоорондохи зурлааа	Нэрлүүлэгшэ хэлэгшэ хоёрой хоорондо зурлаа табилга. Нэрлүүлэгшэ хэлэгшэ хоёрые холбоһон үгын үгы байхадань, тэрэниие зүбөөр хэлэлгэ, уншалга.Графическа диктант Бэхижүүлгын упражненинүүд		
25	Элирхэйлэгшэ	Элирхэйлэгшэ, тэрэнэй гаралга. Бэхижүүлгын упражненинүүд		
38	Элирхэйлэгшэ	Мэдүүлэлэй юрын гэшүүд. Элирхэйлэгшэ Бэхижүүлгын даабринууд		
39-40	Хабсаргалта	Хабсаргалта, тэрэнэй илгарал.Бэхижүүлгын упражненинүүд		
41	Х\Х Оршуулга	Ород хэлэнһээ текст оршуулха.Оршуулга хэхэ		
42-43	Нэмэлтэ	Нэмэлтэ. Сэхэ ба косвенно нэмэлтэ. Нэмэлтэ, элирхэйлэгшын орондо таараха синонимуудые хэрэглэлгэ.		

		Бэхижүүлгын упражненинүүд ОК хэлэлгэ		
44-45	Ушарлагша	Ушарлагша, тэрэнэй илгаралМэдүүлэл соохи үгэнүүдэй байра. Бэхижүүлгын упражненинүүд		
46-47	Дабталга «Мэдүүлэлэй гэшүүд».	М.Г. Мэдүүлэлэй гэшүүдэй шүүлбэри.Бэхижүүлгын упражненинүүд шүүлбэри		
48	Шалгалтын хүдэлмэри	Алдуугүйгөөр, орфографическа ба пунктуационно нормонууды баримталан, сэбэрээр, наринаар бэшэжэ һураха. Өөрынгөө ханаа бодол бэшэмэл хэлэлгээр харуулха		
49-50	Х/Х Найруулга	Хуряангы найруулга бэшэлгэ		
51-52	Нэгэ түрэл гэшүүд.	Нэгэ түрэл гэшүүдэй илгаанууд. Холбоһон, зүрилдлүүһэн, илгahan союзуудаар холболдоһон нэгэ түрэл гэшүүд.Дуунай аялгаар холболдоһон нэгэ түрэл гэшүүд. Хэдэн зэргэлээ нэгэ түрэл гэшүүдтэй мэдүүлэлнүүд. Бэхижүүлгын упражненинүүд Графическа диктант Бэхижүүлгын упражненинүүд		
53-54	Нэгэ түрэл ба нэгэ түрэл бэшэ элирхэйлэгшэ			
55-56	Х/Х “Минии угсаатан”	Проект бэшэхын тулоо, материал суглуулха Бүлэг бүлэгөөр хүдэлхэ Багшын үгэһэн түсэбөөр, алгоритмаар хүдэлхэ. Номоор хүдэлхэ. Хажуудахи хүнүүдээ шагнаха, тэдэнэй хэлэһэниие ойлгохо.		
57-58	Хамтадхаһан үгэ	Нэгэ түрэл гэшүүдтэй мэдүүлэл доторхи хамтадхаһан үгэнүүд. Хамтадхаһан үгэнүүдтэй нэгэ түрэл гэшүүдэй сэглэлтын тэмдэгүүд. Бэхижүүлгын упражненинүүд шүүлбэри		
59-60	Нэгэ түрэл гэшүүдтэй мэдүүлэл соохи сэглэлтын тэмдэгүүд	Хэдэн зэргэлээ нэгэ түрэл гэшүүдтэй мэдүүлэлнүүд. Бэхижүүлгын упражненинүүд Графическа диктант Бэхижүүлгын упражненинүүд		
61	Тобшолол «Нэгэ түрэл гэшүүдтэй мэдүүлэл»	Бэхижүүлгын упражненинүүд шүүлбэри		
62-63	Х\Х «Майнай нютагай баялиг»	Хотын гү, али тосхоной соёлой эмхи зургаанууд тухай темэдэ зураглан харуулгын зүйлнүүдтэйгээр аман ба бэшэмэл зохёолго бэшэлгэ. хануулга уншажа,зохёолго бэшэлгэ		
64	Мэдүүлэлэй тододхоһон гэшүүд	Тододхолго тухай ойлгосо. Тододхоһон гэшүүды дуунайнгаа аялгаар илгалга. Сэглэлтын тэмдэгүүд. Графическа диктант Түсэб табилга		
65	Бэхижүүлгын упражненинүүд	Үзэһэн темээрээ шалгалта, элдэб даабаринууд. Бэхижүүлгын упражненинүүд		
66-67	Найруулга “Хандагайн нюды хараад”	Бүхэли зохёолой гү, али тэрэнэй али нэгэ бүлэгэйн удхада дүтэрхыгээр, синтаксисэйнгээ талаар бүри сложно		

		(дэлгэрэнгй простой мэдүүлэлнүүдтэй) текстнүүдые удхадань дүтэрхыгээр хеерэлгэ ба изложени бэшэлгэ.		
68-69	Хандалга	Хандалга тухай үзэһыень дабталга.Мэдүүлэл дотор хандалгын һуури. Хандалгыг дуунайнгаа аялгаар илгалга ба хандалгын сэглэлтын тэмдэгүүд. Бэхижүүлгын упражненинүүдОК хэлэлгэ Графическа диктант		
70-71	Оролто үгэ	Оролто үгэнүүдтэй мэдүүлэлнүүд, оролто мэдүүлэлнүүд. Сэглэлтын тэмдэгүүд, оролто мэдүүлэлнүүдые запятой, зурлаа, хаалтаар илгалга. Тайлбарилгын диктант Бэхижүүлгын упражненинүүд		
72-73	Түсэл “Буряадай мэдээжэ зон ”	Проект бэшэхын тулоо, материал суглуулха Бүлэг бүлэгөөр хүдэлхэ Багшын үгэһэн түсэбөөр, алгоритмаар хүдэлхэ. Номоор хүдэлхэ. Хажуудахи хүнүүдээ шагнаха, тэдэнэй хэлэһэниие ойлгохо.		
74-75	Оролто мэдүүлэл	Оролто үгэнүүдые ба оролто мэдүүлэлнүүдые дуунайнгаа аялгаар илгалга. Бэхижүүлгын упражненинүүдГрафическа диктант. Шүүлбэри		
76	Аянгалһан үгэнүүд	Мэдүүлэлэй гэшүүдээр шүүлбэри хэхэ, хэлсээтэ тэмдэгүүдээр доогуурнь зураха. Багшын үгэһэн түсэбөөр, алгоритмаар хүдэлжэ шадаха. Номоор хүдэлхэ.		
77	Тест “Мэдүүлэлэй гэшүүд болодоггүй үгэнүүд”	Үзэһэн темээрээ тестовэ аргаар шалгалта		
78-79	Дахуулал тухай юрэнхы мэдээн	Юрын ба бээ дааһан причастна болон деепричастна обородуудтай мэдүүлэлнүүд. Тэдэнэй аялга нугалбари ба сэглэлтын тэмдэгүүд. Бэхижүүлгын упражненинүүд, шүүлбэри Бэхижүүлгын упражненинүүдГрафическа диктант Графическа ба тайлбарилгын диктант		
80-81	Дахуулал, тэрэнэй илгаань			
82-83	Бэхижүүлгын упражненинүүд			
84	Шүүлбэри			
85-86	Зохёолго “Манай нютаг дайнай үедэ”	Түсэбөөр музейн ба бусад материал суглуулжа, зохёолго бэшэхэ		
87	Тобшолол “Дахуулал”. Шүүлбэри.	Дахуулал тухай ойлгосо тобшолол, шүүлбэри хэхэ даабаринууд		
88-89	Шалгалтын хүдэлмэри “Дахуулал”	Алдуугүйгөөр, орфографическа ба пунктуационно нормонуудыг баримталан, сэбэрээр, наринаар бэшэжэ һураха.		
90	Мэдүүлэлэй янзанууд	Упражненинүүд, шүүлбэри тест		
91-92	Ханын газетэдэ заметкэ	Ханын газетэдэ заметкэ бэшэлгэ.		
93	Нэгэ түрэл гэшүүдтэй мэдүүлэлнүүд	Олон янзын союзуудаар холболдоһон нэгэ түрэл гэшүүд.Нэгэ түрэл гэшүүдтэй мэдүүлэлнүүдэй аялга нугалбари.		

		Упражненинүүд Шүүлбэри ОК хэлэлгэ		
94-95	Юрын мэдүүлэл	Хандалгатай мэдүүлэлнүүдые дуунайнгаа аялгаар илгалта, тэдэнэй сэглэлтын тэмдэгүүд. Шүүлбэри Бэхижүүлгын упражненинүүд Графическа диктант		
96	Рецензи	Урид зохёолон түсэбэй ёһоор литературна геройнуудта (ганса геройдо гү, али зэргэсүүлһэн) характеристикэ бэшэлгэ (драмын геройнуудта аман үгээр гү, али бэшэмэлээр характеристикэ үгэлгэ. Кинофильмын, спектаклийн ба уран зохёолой ямар нэгэн герой тухай (һурагшадай һайхашааһан герой тухай) зохёолго бэшэлгэ. Рецензи		
97-98	Мэдүүлэлэй шүүлбэри	Шүүлбэри		
99-100	Шалгалтын хүдэлмэри	Алдуугүйгөөр, орфографическа ба пунктуационно нормонуудые баримталан, сэбэрээр, наринаар бэшэжэ һураха. Өөрынгөө ханаа бодол бэшэмэл хэлэлгээр харуулха		
101-102	Резерв			

Каледарна – тематическа түсэблэлгэ (9-дэхи анги)

№	Хэшээлэй темэ	Гол удха Даабаринууд	Һара, үдэр	
			түсэб	факт
1	Холбуулал	Холбуулал тухай ойлгосо. Тэрэнэй байгуулга ба илгаа. холбулалнуудай шүүлбэри Асуудалнуудта харюусалгаУпражненинүүд Шүүлбэри		
2	Юрын мэдүүлэл	Мэдүүлэл тухай ойлгосо Олон янзын мэдүүлэл: илгаа зорилгоороо, үгэлбэреэрээ, байгулгаараа. Удхын сохилто УпражненинүүдШүүлбэри		
3	Мэдүүлэлэй гэшүүд	Мэдүүлэлэй шухала ба юрын гэшүүд, тэдэнэй илгарал ба гаралга. Мэдүүлэл соохи үгэнүүдэй байра.Асуудалнуудта харюусалгаУпражненинүүд 1-2 янзын мэдүүлэлэй синтаксическа шүүлбэри		
4	Дахуулал	Юрын ба бээ дааһан причастна ба деепричастна дахуулалнуудтай мэдүүлэлнүүд. Тэдэнэй интонаци ба сэглэлтэ Упражненинүүд Текстһээ обородуудтай мэд-ые оложо бэшэхэ		
5	Шалгалтын хүдэлмэри «8-дахи класста үзэһөө дабталга»	Алдуугүйгөөр, орфографическа ба пунктуационно нормонуудые баримталан, сэбэрээр, наринаар бэшэжэ һураха. Өөрынгөө һанаа бодол бэшэмэл хэлэлгээр харуулха		
6	Хэлэн тухай шухала мэдээн	Обществын ургалта, хүгжэлтэдэ хэлэнэй үүргэ. Обществын түүхэтэ хүгжэлтэтэй хэлэнэй нягта холбоон. Лирературна хэлэн ба тэрэнэй стильнууд Упражненинүүд Текстээр ажал		
7	Орёо мэдүүлэл, тэрэнэй байгуулга	Орёо мэдүүлэл, тэрэнэй байгуулга Орёо мэдүүлэлнүүдэй илгаа: холболтотой ба холболтогүйУпражненинүүд Схемээр мэдүүлэл зохёолго Түүлбэри диктант		
8	Ниилэлдэһэн орёо мэдүүлэл	Ниилэлдэһэн орёо мэдүүлэл , тэрэнэй байгуулга, илгаа. Хэлэлгэдэ хэрэглэлгэХөөрөөн Упражненинүүд Сээжээр холболто хэлэхэ		
9	Ниилэлдэһэн орёо мэдүүлэлэй илгаа	Холбоһон, илгahan,зүрилдэһэн, залгahan холболтонуудтай ниилэлдэһэн орёо мэдүүлэлнүүдТаблица зохёолгоГрафическа диктант Упражненинүүд		
10	Бэхижүүлгын даабаринууд	Ниилэлдэһэн сложно мэдүүлэлнүүдэй аялга нугалбари Ниилэлдэһэн орёо мэдүүлэлэлнүүдые аянгалан уншалгаУпражненинүүд		

11	Ниилэлдэһэн орёо мэдүүлэл соохи сэглэлтэ	Ниилэлдэһэн сложно мэдүүлэлэй хубинуудай хоорондохи сэглэлтын тэмдэгүүд Упражненинүүд Схемээр мэдүүлэлнүүдые зохёолго		
12	Бэхижүүлгын даабаринууд	Упражненинүүд Схемээр мэдүүлэлнүүдые зохёолгоШүүлбэри		
13	Изложени «Эрэгшэн»	изложени бэшэхэ гурим. изложени бэшэлгэ		
15	Тобшолол «Ниилэлдэһэн орёо мэдүүлэл»	Ниилэлдэһэн орёо мэдүүлэл, тэрэнэй байгуулга, илгаа. Хэлэлгэдэ хэрэглэлгэ Упражненинүүд Схемээр мэдүүлэлнүүдые зохёолго. Шүүлбэри		
16	Шалгалтын хүдэлмэри	Шүүлбэринүүд		
17	Х\Х Үгүүлэл Д.Банзаров тухай	Д.Банзаров тухай хөөрөлдөөн, мэдээсэл		
18	Дахалдаһан орёо мэдүүлэл тухай ойлгосо	Дахалдаһан сложно мэдүүлэлэй шухала ба нүхэсэл мэдүүлэлнүүд. Нүхэсэл мэдүүлэлые шухала мэдүүлэлтэйн холбодог союзууд ба союзна үгэнүүд.. Упражненинүүд ХөөрөөнТүүлбэри бэшэлгэ		
19	Дахалдаһан орёо мэдүүлэл соо сэглэлтэ	Упражненинүүд, тайлбари, бэшэгсхемэ зохёолго		
20	Тайлбарилһан нүхэсэл мэдүүлэлтэй дахаладаһан орёо мэдүүлэл	Нүхэсэл мэдүүлэлнүүдэй байгуулгаараа ба удхаараа илгарал УпражненинүүдЭхэ хүнэй сэдьхэлИндивидуальна даабари		
21	Тайлбарилһан нүхэсэл мэдүүлэлтэй дахаладаһан орёо мэдүүлэл	Нүхэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орёо мэдүүлэлэй сэглэлтэ Упражненинүүд ШүүлбэринүүдҺэргылэлгын диктант		
22	Элирхэйлһэн нүхэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орёо мэдүүлэл	Элирхэйлһэн нүхэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орёо мэдүүлэлэй байгуулгаараа ба удхаараа илгаралУпражненинүүд Түүлбэри бэшэлгэ Сүлөө диктант		
23	Элирхэйлһэн нүхэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орёо мэдүүлэл	Элирхэйлһэн нүхэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орёо мэдүүлэл хэлэлгэ соо хэрэглэлгэ ШүүлбэринүүдУпражненинүүд Тайлбарилгын диктант		
24	Ушарлаһан нүхэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орёо мэдүүлэл	Ушарлаһан нүхэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орёо мэдүүлэлэй илгаа, байгуулга Түүлбэри бэшэлгэУпражненинүүд		
25	Ушарлаһан нүхэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орёо мэдүүлэл	Ушарлаһан нүхэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орёо мэдүүлэлэй илгаа, байгуулга Словарна ажал Текстын удхаар		

		ажалУпражненинүүд Графическа диктант		
26	Тобшолол «Дахалдаһан орёо мэдүүлэл»	Дахалдаһан сложно мэдүүлэлнүүдэй аялга нугалбари ба сэглэлтын тэмдэгүүд. Асуудалнуудта харюу Шүүлбэринүүд Тест Упражненинүүд		
27	Шалгалтын хүдэлмэри «Дахалдаһан орёо мэдүүлэл»	Алдуугүйгөөр, орфографическа ба пунктуационно нормонуудые баримталан, сэбэрээр, наринаар бэшэжэ һураха. Өөрынгөө ханаа бодол бэшэмэл хэлэлгээр харуулха		
28	Хэдэн нүхэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орёо мэдүүлэл	Хэдэн нүхэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орёо мэдүүлэл илгаа, байгуулга Упражненинүүд схэмэ зохёолго		
29	Хэдэн нүхэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орёо мэдүүлэл	Схемээр мэдүүлэл зохёолго Графическа диктант		
30	Хэдэн нүхэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орёо мэдүүлэл	Упражненинүүд Тайлбарилгын диктант		
31	Шалгалтын хүдэлмэри”Хэдэн нүхэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орёо мэдүүлэл”	Упражненинүүд ШүүлбэринүүдАсуудалнуудта харюу		
32	Х\Х Буряадай заншалта гэр	Буряадай заншалта гэр. Мэдээсэл. Зураг зуралга		
33	Холболтогүй орёо мэдүүлэл.	Союзтай ба союзгүй орёо мэдүүлэлнүүдэй хоорондоо дүтэрхы удхатай байдаг ушар Упражненинүүд Творческо ажал «Малай наһан»		
34	Холболтогүй орёо мэдүүлэлэй сэглэлтэ	Союзгүй орёо мэдүүлэлнүүдэй аялга нугалбари ба сэглэлтын тэмдэгүүд. Упражненинүүд		
35	Холболтогүй орёо мэдүүлэлэй илгаа. Ниилэдэһэн ба дахалдаһан холбоо.	Союзгүй сложно мэдүүлэлэй хубинуудай хоорондохы удхын харилсаанууд. Ниилэдэһэн холбоо, байгуулгаСловарна ажал Упражненинүүд ШүүлбэринүүдСүлөө диктант		
36	Тобшолол «Холболтогүй орёо мэдүүлэл». Бэхижүүлгын упражненинүүд	Союзгүй орёо мэдүүлэлнүүдэй аялга нугалбари ба сэглэлтын тэмдэгүүд. Графическа диктантУпражненинүүд Шүүлбэринүүд		
37	Шалгалтын хүдэлмэри .	Диктант. Алдуугүйгөөр, орфографическа ба пунктуационно нормонуудые баримталан, сэбэрээр, наринаар бэшэжэ һураха. Өөрынгөө ханаа бодол бэшэмэл хэлэлгээр харуулха		

38	Сэхэ хэлэлгэ тухай ойлгосо	Сэхэ хэлэлгэ тухай үзэһыень дабталга. Упражненинүүд Схемэнүүдые зохёолго Графическа диктант		
39	Сэхэ хэлэлгын тэмдэгүүд	Сэхэ хэлэлгын дунда байһан авторы үгэнүүд. Даабринууд Һэргылэлгын диктант Зохёохы ажал-нэгэ цитатаар найруулга бэшэхэ		
40	Шалгалтын хүдэлмэри	Диктант Алдуугүйгөөр, орфографическа ба пунктуационно нормонуудые баримталан, сэбэрээр, наринаар бэшэжэ һураха. Өөрынгөө ханаа бодол бэшэмэл хэлэлгээр харуулха		
41	Үгүүлэл “Юртэмсын заршам” Бодомжолго	Бодомжолго.		
42	Холилдоһон орёо мэдүүлэл	Холилдоһон орёо мэдүүлэл, тэрэнэй байгуулга Схемэнүүдые зохёолгоШүүлбэри		
43	Холилдоһон орёо мэдүүлэл соохи сэглэлтэ	ШүүлбэриГрафическа диктант		
44	Бэхижүүлгын даабаринууд	Бэхижүүлгын даабаринууд. Шүүлбэри. Сахим номой дасхал		
45	Зурагаар хүдэлмэри	Ц.Сампилов «Талын дуран» Хөөрөөн Упр 32 тестээр ажал		
46-47	Шалгалтын хүдэлмэри “Орёо мэдүүлэл”	Алдуугүйгөөр, орфографическа ба пунктуационно нормонуудые баримталан, сэбэрээр, наринаар бэшэжэ һураха. Өөрынгөө ханаа бодол бэшэмэл хэлэлгээр харуулха		
48	Үгүүлэл тухай юрэнхы мэдээн	Үгүүлэл ба тэрэнэй байгуулга. Үгүүлэлэй шэнжэнүүд. Даабаринууд		
49-50	Абзац. Үгүүлэлые хшсэдөөр ба хуряамжалан харуулха тухай	Абзац. Упражненинүүд Изложени-миниатюра		
51	Үгүүлэлнүүдэй янзонууд	Хэлэлгын янзонууд: хөөрэлгэ, зураглалаг, бодомжолго.Текст хуряамжалга. Зохёоһон түсэбөөр хөөрөөнУпражненинүүд		
52	Үгүүлэлэй стильнүүд тухай	Стильнүүд .Стильнүүдэжй янзонууд Хүсэнэг жэшээнүүдээр хүсэлдүүлгэ		
53	Албан хэрэгэй стиль	Албанай сарһа бэшэлгэ.Үгүүлэл шүүмжэлэл		
54	Эрдэм һуралсалай стиль	Үгүүлэл шүүмжэлэл		
55	Нийтэ толилолгын стиль. Портретнэ очерк	Үгүүлэлэй шүүмжэлэл. Портретнэ очерк.		
56	Уран һайханай стиль.	Хэһэг шүүмжэлэл. Уран аргануудэй толи		

57	Даабаритай хуряангы найруулга	Хуряангы изложэени бэшэхэ гурим.Хуряангы изложени асуудалда харюу		
58	Орфографи. Аялгануудай тааралдал, нугарал, хубарил	Фонетикэ. Үгын эхин үеһөө саашанхи үеын түргэн ба дифтонг аялгануудай тодо бэшээр үгүүлэгдэдэг дээрэһээ аялганай тааралдал, хубарил ба нугаралай дүримүүдэй шухала ушар.Түүбэри бэшэлгэУпражненинүүд Сүлөө диктант		
59	Абтаһан үгэнүүд	Хэлэн дотор шэнэ үгэнүүдэй бии бололго, үндэһэн буряад үгэнүүд ба ондоо хэлэнһээ абтаһан үгэнүүд Словарна диктант Упражненинүүд Творческо ажал		
60	Диктант	Диктант грамматическа даабритай . Алдуугүйгөөр, орфографическа ба пунктуационно нормонуудые баримталан, сэбэрээр, наринаар бэшэжэ һураха. Өөрынгөө ханаа бодол бэшэмэл хэлэлгээр харуулха		
61	Морфологи. Хэлэлгын хубинуудай гараха аргууд	Хэлэлгын хубинуудай гараха аргууд: нэгэ хэлэлгын хубинаа нүгөө хэлэлгын хуби бии бололго Упражненинүүд Түүбэри бэшэлгэ Словарна диктант		
62	Хэлэлгын хубинууд, тэдэнэй илгаа	Хэлэлгын хубинуудай хубилха ёһо (хубилдаг ба хубилдаггүй хэлэлгын хубинууд: хубилдаг үгэнүүдэй түхэл янзынууд, зохилдол ба найралдал) Бээ дааһан хэлэлгын хубинуудай хоорондохи адлирхуу ба ондоо зүйлнүүд (удха шанараараа, хубилха, бии болохо талаараа). Шүүлбэринүүд Упражненинүүд		
63	Синтаксис. Мэдүүлэлэй гэшүүд ба хэлэлгын хубинууд.	Үгэнүүдые гол ба туһалагша удхаарнь мэдүүлэл соо хэрэглэлгэ.Элдэб байгуулгатай мэдүүлэлнүүдэй аялга нугалбари. Аялга нугалбари ба сэглэлтын тэмдэгүүд.. Шүүлбэринүүд Түүбэри бэшэлгэ Схемэнүүдые зохёолго		
64	Синтаксис. Юрын ба орёо мэдүүлэл	упражненинүүд сэбэр бэшэлгэ даабаритай синтаксическа шүүлбэри		
65	Сэглэлтын тэмдэгүүд	Запятой, хоёролжон точка, точкотой запятой, зурлаа, хаалта, асуудалай ба шангадхаһан тэмдэг табиха гол дүримүүд. Олон точка хэрэглэлгэ. Графическа диктант Упражненинүүд Схемэнүүдые зохёолго		

66	Шалгалтын хүдэлмэри	Алдуугүйгөөр, орфографическа ба пунктуационно нормонуудыг баримталан, сэбэрээр, наринаар бэшэжэ һураха. Өөрынгөө ханаа бодол бэшэмэл хэлэлгээр харуулха		
----	---------------------	---	--	--

Учебно-методическая литература

1. Цыремпилова, О. Ш. Буряад хэлэн: 7-дохи класста үзэхэ : һуралсалай ном / О. Ш. Цыремпилова, Ц. С. Жанчипова. – Улан-Удэ: «Бэлиг», 2018. – 179 с.
2. Цыремпилова, О.Ш. Методическа дурадхалнууд. Буряад хэлэн : 7-дохи класс (Методические рекомендации. Бурятский язык: для учащихся 7 класса)/ О. Ш. Цыремпилова, Ц. С. Жанчипова. – Улан-Удэ: «Бэлиг», 2017. – 46 с.
3. Ошоров, С.Г. Буряад хэлэн. Синтаксис: 8-дахи класста үзэхэ һуралсалай ном (Бурятский язык. Синтаксис: учебник для 8-го класса средних общеобразовательных школ) / С. Г. Ошоров, Ж. Ц. Жамбуева. – Улан-Удэ: «Бэлиг». – 182 с.
4. Ошоров, С.Г. Методическа дурадхалнууд. Буряад хэлэн. Синтаксис: 8-дахи класс (Методические рекомендации. Бурятский язык. Синтаксис: для учащихся 8 класса)/ С. Г. Ошоров, Ж. Ц. Жамбуева. – Улан-Удэ: «Бэлиг». – 78 с.
5. Патаева, В.Д. Буряад хэлэн. Синтаксис: 9-дахи класста үзэхэ һуралсалай ном (Бурятский язык. Синтаксис: учебник для 9-го класса средних общеобразовательных школ)/ В. Д. Патаева, О.-Х. Н. Нанзанова. – Улан-Удэ: «Бэлиг», 2018. – 167 с.
6. Патаева, В.Д. Методическа дурадхалнууд. Буряад хэлэн. Синтаксис: 9-дэхи класс (Методические рекомендации. Бурятский язык. Синтаксис: для учащихся 9 класса)/ В. Д. Патаева, О.-Х. Н. Нанзанова. – Улан-Удэ: «Бэлиг», 2018. – 67 с.

Научно-методическая литература

1. Буряад хэлэн [Электронный ресурс] : электрон. учебник бурят. яз.: [на бур. яз.] / М-во образования и науки Респ. Бурятия. – Улан-Удэ : Сансар, 2006.
2. Актуальные проблемы преподавания бурятского языка и литературы в условиях реализации ФГОС ДОО, НОО, ООО: материалы заочной республиканской научно-практической конференции (Улан-Удэ, 11 ноября 2017 г.) / [ответственные редакторы: Б. Д. Цырендоржиева, Х. Г. Цыденова]. – Улан-Удэ: ИП Бальжинимаев А. Б., 2017. – 232 с.
3. Ашата багшын дүршэлһөө: буряадай суута багшанар (Галерея лучших учителей бурятского языка и литературы)/; сост. Б. Д. Цырендоржиева. –Улан-Удэ, 2017. – 162 с.
4. Батоев, Б.Б. Изучаем литературный бурятский язык/ Б.Б. Батоев. – Улан-Удэ: Изд-во Бурят, госуниверситета, 2004. – 57 с.
5. Бурятоведение = Буряад шудалал/ Вып. 1: Опыт прошлого – взгляд в будущее = Үнгэрһэн үеын дүй дүршэл – ерээдүйн хараа бодол. научный сборник / [отв. ред. О. Б. Бадмаева]. – Улан-Удэ: Изд-во Бурятского госуниверситета, 2014. – 229 с.
6. Бурятоведение-II Буряад шудалал-II / Вып. 2 : Научное наследие Э. Р. Раднаева и современное бурятоведение Э. Р. Раднаевой эрдэмэй талаар дүй дүршэлые халан аб алга болон мүнөө үеын буряад шудалал / [Н. В. Абаев [и др.]. – Улан-Удэ: Изд-во Бурятского госуниверситета, 2015. – 343 с.
7. Бурятский мир: от истоков к будущему = Буряадай юртэмсэ: уг изагуурһаа ерээдүйдэ тэгүүлэн : сборник научно-практических работ : [в 2 частях] / М-во образования и науки Респ. Бурятия, РОО «Ассоц. учителей бурят. яз. и лит. РБ»; [отв. ред. Б. Б. Лхасаранова ; редкол.: С. Г. Ошоров [и др.]. – Улан-Удэ : «Бэлиг», 2017. – Ч. 1.
8. Бурятский мир: от истоков к будущему = Буряадай юртэмсэ: уг изагуурһаа ерээдүйдэ тэгүүлэн : сборник научно-практических работ : [в 2 частях] / М-во образования и науки Респ. Бурятия, РОО «Ассоц. учителей бурят. яз. и лит. РБ»; [отв. ред. Б. Б. Лхасаранова ; редкол.: С. Г. Ошоров [и др.]. – Улан-Удэ : «Бэлиг», 2017. – Ч. 2.
9. Жанчипова Ц.С. Табан хушуун малай: зурагламал буряад-ород тайлбари толи / Ц. С. Жанчипова. – Улан-Удэ: «Бэлиг», 2014. – 107 с.
10. Методические рекомендации по организации обучения бурятскому языку с учетом результатов внешней оценки качества образования: [учебно-методическое пособие] / Г. Н. Фомицкая, Б. Д. Цырендоржиева. – Улан-Удэ: Издательство Бурятского госуниверситета, 2016. – 30 с.

11. Мүнөө үеын буряад хэлэнэй болон уран зохёолой хэшээл («Урок бурятского языка и литературы в условиях реализации ФГОС»)/ сост. Цырендоржиева Б.Д., Дашиева С.А. – У-У, Изд-во БГУ, 2015. – 184 с.
12. Нанзатова Э.П., Языкова Н.В. Теория и методика обучения бурятскому языку второму государственному. / Э.П. Нанзатова, Н.В. Языкова. – У-У, Изд-во БГУ, 2015. – 172 с.
13. Санжаева А.Б. Буряад хэлэнэй грамматикаар таблицанууд [Текст] : учебное пособие / А. Б. Санжаева; Буряад республикын нуралсалай болон эрдэм ухаанай м-во. – Улан-Удэ: «Бэлиг», 2010. – 64 с.
14. Санжаева А.Б. Буряад хэлэнэй грамматикаар даабаринууд болон тайлбаринууд / А. Ю. Санжаева, Ж. Д. Намтаров, Д. Д. Базарова; Буряад уласай нуралсалай болон эрдэм ухаанай яаман. – Улан-Удэ: «Бэлиг», 2015. – 200 с.
15. Теоретические и прикладные аспекты лингвистики в области бурятского языка : материалы научной конференции с международным участием, [Улан-Удэ, 15 декабря 2014 г. / отв. ред. О. Г. Макарова]. – Улан-Удэ: Издательство Бурятского госуниверситета, 2015. – 174 с.
16. Цырендоржиева Б. Д. Бурятский язык: комплексный анализ текста/ Б. Д. Цырендоржиева. – 2016. – 77 с.
17. Цырендоржиева Б.Д. Моделирование урока бурятского языка как второго в условиях реализации ФГОС = ФГОС-ой эрилтэ бээлүүлэн буряад хэлэнэй хэшээлдэ бэлэдхэлгэ : [учебно-методическое пособие] / Б. Д. Цырендоржиева, С. А. Дашиева. – Улан-Удэ : Издательство БГУ, 2017. – 86с.
18. Цырендоржиева Б.Д. Практическая грамматика бурятского языка. Морфология./ Буряад хэлэнэй грамматика. Морфологи: [учебное пособие] / Б. Д. Цырендоржиева. – Улан-Удэ: Издательство БГУ, 2016. – 76 с.
19. Батоев, Б-Д. Б. Буряад хэлэн: 5-9 классууд (Бурятский язык : учеб. пособие для 5-9 классов национальной школы) / Б-Д. Б. Батоев, С. Д. Будаев, Б. Б. Будаин. – Улан-Удэ : «Бэлиг», 2006. – 256 с.

Словари

1. Анггархаев А.Л. Этимологический словарь бурятского языка в 2-х томах / А. Л. Анггархаев. - Улан-Удэ: Республиканская типография. – 2016-2017.
2. Бабуев С.Д. Буряад зоной урданай нуудал байдалай тайлбари толи: словарь (Тематический словарь традиционного быта бурят) / С. Д. Бабуев, Ц. Ц. Бальжинимаева. – Улан-Удэ : «Бэлиг», 2004. – 351 с.
3. Будаев Ц.Б. Русско-бурятский разговорник = Ород-буряад хөөрэлдөөн / Ц. Б. Будаев. – Улан-Удэ : Бурятское книжное издательство, 1990. – 142 с.
4. Дугаров Н.Б. Адлирхуу удхатай үгэнүүдэй хураангы толи (Краткий словарь синонимов бурятского языка) / Н. Б. Дугаров. – Улан-Удэ : «Бэлиг», 1995. – 55 с.
5. Жанчипова Ц.С. Табан хушуун малай: зурагламал буряад-ород тайлбари толи (Пять видов домашних животных : иллюстрированный бурятско-русский толковый словарь)/ Ц. С. Жанчипова. – Улан-Удэ : «Бэлиг», 2014. – 107 с.
6. Жигжитов Б.-М.Ж. Амигад ба ургамалнуудай нэрын ород-буряад зурагта толи (Русско-бурятский иллюстрированный словарь названий животных и растений)/ Б.-М. Ж. Жигжитов; Буряад Уласай болбосоролой болон эрдэм ухаанай яаман. – Улан-Удэ: «Бэлиг», 2018. – 70 с.
7. Нургуулиин буряад-ород, ород-буряад толи [Текст] = Школьный бурятско-русский, русско-бурятский словарь / Министерство образования и науки Республики Бурятия; [составители Б. Ц. Цыденова и др.]. – Улан-Удэ : «Бэлиг», 2014. – 127 с.
8. Очиров М.А. Краткий русско-бурятский словарь современных понятий и терминов = Нэрэ томьёогой ород-буряад тобшо толи / М.-Ж. А. Очиров; [научный редактор Л. Б. Бадмаева]. – Улан-Удэ : «Бэлиг», 2017. – 211 с.
9. Очиров М.Н. Краткий русско-бурятский словарь математических терминов / М. Н. Очиров; Министерство образования, по делам высшей школы и научных учреждений Республики Бурятия. – Улан-Удэ : «Бэлиг», 1995. – 27 с.
10. Цыденжапов Ш.Р. Бурятско-русский фразеологический словарь / Ш. Р. Цыденжапов; [отв. ред. Л. Д. Шагдууров]. – Улан-Удэ, 1992. – 143 с.

11. Цыренов Б. Д. Русско-латинско-бурятский словарь названий растений и животных: словарь / Б. Д. Цыренов, Л. Э. Рупышева. – Улан-Удэ: «Бэлиг», 2005. – 51 с.
12. Шагдаров Л.Д., Очиров Н.А. Русско - бурятский словарь. Ород - буряад толи. – Улан-Удэ: «Буряад үнэн», 2008. – 904 с.
13. Шагдаров Л.Д., Черемисов К.М. Бурятско-русский словарь в 2-х томах. – Улан-Удэ: Изд-во ОАО «Республиканская типография», 2008.

Рекомендуемые информационные ресурсы в сети Интернет

1. <https://buryadxelen.com/>Буряад хэлэн: буряад хэлэнэй сахим һураха бэшэг: (2.0 хубилбари) (Электронный учебник бурятского языка)/[Д. Д. Доржиев [и др.].